

mista vapautuneiden maiden tutkijoiden kanssa. Erityisen mielenkiinnon muodostaa Venäjän Karjalan historia.

Viimeisen parin vuosikymmenen kuluessa on julkaistu paljon Karjalan historiaa koskevaa tutkimusta, joka on työntänyt syrjään kommunistisen esiripun ja tuonut tutkimuksen ulottuville uutta tietoa. Vuosien kuluessa on tutkimuksia kertynyt niin runsaasti, että on syytä julkaista kokonaisuutena. Vuonna 2017 E. Dubrovskaja ja N. Korablev julkaisivat teoksen *Karjelija v gody Pervoj mirovoj vojny 1914–1918* (Karjala ensimmäisen maailmansodan vuosina 1914–1918).¹

Tuolle tutkimukselle on jatkoa ja täydennystä M. Vituhnovskajan ja A. Osipovan julkaisema teos. Se jakaantuu 280 sivua käsittävään tutkimusosaan ja 70 sivua käsittävään liiteosaan, jossa esitetään tutkimukseen liittyviä dokumentteja. Tutkimuksen lähdepoija on monipuolinen ja vakuuttava. Arkistolähteitä on kerätty Venäjän keskusarkistoista, Karjalan omista arkistoista sekä Suomen lukuisista arkistoista, joista merkittävin on Kansallisarkisto. Primaarilähteiden lisäksi tutkijat ovat hyödyntäneet varhaisempia dokumenttijulkaisuja, lehdistöä, aikaisempaa tutkimusta, kaunokirjallisuutta ja muistitietoa.

Teos on kahden kokeneen tutkijan yhteistyön tulos. He ovat kirjoittaneet kirjan yhdessä, mutta tekstissä painottuvat tutkijoiden erityisalut. Kirjoittajat ovat jäsentäneet tutkimuksen kronologisesti ja alueellisesti. Kauppala-Vituhnovskaja on kirjoittanut johdannon, luvun Karjalasta Suomen ja Venäjän välissä ennen vallankumousta, katsauksen Karjalasta vallankumousten aikana sekä luvut suomalaisten vapaaehtoisten retkistä Viaan, yrityksestä nostattaa karjalaiset liittymään Suomeen sekä vienalaisten omista kansallisista tavoitteista. Hän on myös kirjoittanut teoksen johdannon ja yhteenvedon sekä koonnut liitteet.

Osipov on kirjoittanut Karjalan kansalaissodan historiografian, katsauksen suomalaisten aktivistien Karjalainnostukseen, suomalaisten hyökkäyksestä Aunukseen, Repolan ja Porajärven aseman muutoksista ja Karjalan kapinasta 1920–1922. Tähän liittyen Osipov lopettaa tekstinsä tarkastellen kapinan seurauksia ja kansalaissodan päättymistä. Yhteisesti kirjoittajat ovat tarkastelleet neuvostovallan toteuttamista Aunuksessa, Karjalan työkansan kommuunia ja Tarton rauhan merkitystä Venäjän Karjalalle.

Teoksen mukana lukijalle välittyvät venäläinen, suomalainen, karjalainen ja kansainvälinen tutkimus. Varsinkin suomalaiselle ja kansallisesti rajoittuneelle tutkimukselle sekä luokkataistelunäkökulmalle teoksella on annettavaa uusina lähteinä ja näkökulmina. Karjalaa ja sen asukkaita tarkastellaan omana kokonaisuutena, mutta myös suomalaisuuden ja venäläisyyden objekteina. Tässä varsinkin suomalaiselle lukijalle on paljon uutta tietoa, sillä heimosotakirjallisuus on yleensä torjunut venäläisen vaikutuksen ja näkökulman. Myöhempi

tutkimus on kärsinyt osittain siitä, etteivät suomalaiset tutkijat ole päässeet venäläisiin lähteisiin.

Suomessa sisällissota kesti nelisen kuukautta, mutta Karjalassa neljä vuotta. Molemmat sodat olivat Venäjän vallankumouksen seurausta, ja tapahtumat maailmalla, Venäjällä ja Suomessa vaikuttivat suurella määrällä Karjalan kehitykseen. Maailmansota teki Karjalasta Luoteis-Venäjän strategisesti tärkeän kohteen. Kuolan niemimaalta ja Vienanmeren rannikolta avautui avoin väylä maailmalle, ja alkaen 1800-luvun lopulta Venäjä oli kehittänyt alueen infrastruktuuria. Maailmansodan ensi vuosina Karjala sai olla rauhassa, joskin se luovutti miehiään armeijalle, ja sen tuotannolla oli merkitystä varusteluteollisuudelle. Sodan aikainen Muurmannin rautatien rakentaminen liitti alueen sotaa käyvään maailmaan ja toi lopulta vallankumouksen Karjalaan. Tekstiä täydentää kuvallite, jonka kuvat on kerätty Suomen ja Karjalan arkistoista. Pienenä erikoisuutena mainittakoon Suomen Museovirastosta löydettyjen kuvien ottajaksi Pälsi Sakari fl . . . . .² . . . . .

Teoksen informatiivisuutta lisäävät värilliset selitykset varustetut kartat. Niiden ongelmana on mittakaavojen puute. Tätä pidän vakavana puutteena ulkomaisten lukijoiden kannalta, koska heillä ei ole käsitystä Venäjän Karjalan etäisyyksistä. Tietämässä Karjalassa etäisyyksillä ja liikenneoloilla oli suuri merkitys. Henkilöhakemisto olisi myös lisännyt teoksen informatiivisuutta.

Kirjoittajat ovat luoneet monipuolisen ja objektiivisen yleisesityksen Venäjän Karjalasta maailmaa järjestyttäneenä aikana. Teoksen kautta venäläinen lukija pääsee tutustumaan Karjalaa järjyttäneeseen historiaan ilman kansallista ja vallankumouksellista paatosta. Toivottavaa olisi teoksen ilmestyminen pikaisesti suomeksi.

Alpo Juntunen, emeritusprofessori
Maanpuolustuskorkeakoulu

1. Ks. *Historiallinen Aikakauskirja* 2/2020.

2. Pitäisi olla Sakari Pälsi.

Viinameri

Raimo Pullat & Risto Pullat:

Viinameri. Salapiiritusevedu Läänemerel kahe maailmasoja vahel (2. päivitetty painos). Estopol 2021. 575 s. ISBN 978-9949-745-920.

Suomen sillasta Viroon puhuttaessa on yleensä kyse henkisestä ja kulttuuriyhteydestä. Kahden maailmansodan välillä tuota yhteyttä hallitsi viinan (pirtun) sala-kauppa. Sen perustana oli Suomen kieltolaki vuosina 1918–1932 ja sen luoma laittoman alkoholin runsas kysyntä.

Virolainen historian emeritusprofessori Raimo Pullat ja hänen poikansa kriminologi Risto Pullat kirjoittivat jo 2010 julkaistun kirjan, joka julkaistiin suomeksi 2012: *Viinameri: pirtusotaa Itämerellä 1920- ja 1930-luvuilla* (Tammi). Tekijät ovat vuosikymmenen mittaan löytäneet ja keränneet uutta tiedostoa aiheesta, jonka pohjalta *Viinamerestä* julkaistiin kesällä 2021 uusi laajennettu laitos. Siinä on uutena myös Latviaa käsittelevä jakso. Kirjassa on runsaasti yksityiskohtia ja Pullatien tapa kuvata aikaa on kiehtova. Kun Suomen ja Viron yhteistä historiaa jatkuvasti käydään läpi, kieltolaki ja pirtun salakuljetus on edelleen tärkeä vaikka kummallinen vaihe.

Suomenlahden yli Suomen ja Viron välillä on käyty kauppaa ("seprakauppaa") vaihtelevasti 1200-luvulta alkaen. Virolaisia oli jo varhain asettunut asumaan Suomen rannikolle, pisimpään virolaisena pysyi Pernajan Kabbölen kylä. Pirtun salakuljetus kyllä ulottui Suomen etelärannikolla idästä aina Ahvenanmaalle saakka.

Pirtun kysyntä kaikissa Itämeren maissa oli tuntuvaa, vaikkei kaikissa laitonta. Pirtusta tehtiin usein vodkaa. Paitsi Viinamereksi, Itämerta voitiinkin sotien välisenä aika kutsua myös Vodkamereksi. Jo tuolloin salakuljetuksen piiriin kuuluivat lisääntyvästi myös huumeet, ja vaikka huumesalakuljetus kasvoi merkittäviin mittoihin vasta Viron itsenäisyyden palauttamisen jälkeen, on sotien välisen ajan Itämerta kutsuttu myös *Mare Narcoticumiksi*. Tätä kehitystä on selvittänyt erikseen Risto Pullat.

Pirtun valmistus Virossa oli vuosikymmeniä runsasta, mutta 1920-luvun kuluessa se hiipui, kun edullisempaa pirtua alettiin tuoda pääasiassa Saksasta ja Puolasta meriteitse Viron pohjoisrannikolle. Aluksi saksalaiset huolehtivat salakuljetuksesta Suomenlahden yli, mutta pian sen ottivat käsiinsä ja veneisiinsä virolaiset kalastajat ja rannikon asukkaat.

Virolaiset toivat pirtukanisterit (usein veden alla vetäen) lähelle Suomen vesiä, josta suomalaiset kävivät ne hakemassa. Salakuljetuksessa vallitsi avoin markkinatilanne ja raaka kilpailu. Suomen puolella toiminta oli lain mukaan rikollista.

Viinan valmistus ja myynti Venäjän ja Pietarin markkinoille oli Venäjän vallan alla vahvistunut Virossa. Kun se vuosien 1917–1918 tapahtumien johdosta pääosin loppui, Suomen kieltolaki loi uudet markkinat. Salakuljetus oli vahvaa taloudellista toimintaa ja toi tuntuvaa vaurautta Viron pohjoisrannikolle. Samoin kävi Suomen puolella.

Määristä kertoo, että Suomen viranomaiset (poliisi, rajavartijat ja tulli) onnistuivat takavarikoimaan esimerkiksi vuonna 1930 yhteensä miljoona litraa pirtua. Se oli vain pieni osa kaikesta salakuljetetusta, sillä on laskettu, että kieltolain aikana salakuljetus toi Suomeen 59 miljoonaa litraa pirtua.

Kieltolaki synnytti Suomen puolella laajan järjestäytyneen rikollisverkoston, joka vastaanotti virolaisilta kul-

jettajilta pirtun ja välitti sen edelleen kuluttajille. Se oli aina konstikasta. Suomalaiset salakuljettajat olivat usein rajavartijoita ja poliisia etevämpiä, heidän veneensä viranomaisien veneitä nopeampia. Viranomaiset lan-kesivat myös korruptioon, ottivat vastaan lahjoja. Toiminnassa oli paljon ristiriitoja ja keskinäistä väkivaltaa; puhuttiin "pirtusodasta".

Viinan kulutus oli Suomessa vuosisadan alussa tuntuvaa, mutta kieltolain luomissa olosuhteissa kulutus kasvoi voimakkaasti. Laki epäonnistui tehtävässään. Tosin kieltolakimenettely oli Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa yleistä tuohon aikaan. Kun kieltolaki Suomessa sitten vuonna 1931 järjestetyssä kansanäänestyksessä hylättiin, salakuljetus oli vahvimmillaan, tekijät siirtyivät myös huumeiden salakuljetukseen.

Pirtulla oli kysyntää kaikissa Itämeren alueen maissa. Saksalaista pirtua saatettiin kuljettaa myös Amerikan Yhdysvaltoihin, jossa markkinoita hallitsi myös kieltolaki 1920–1933. Norjassa oli kieltolaki vuosisadan alusta vuoteen 1927.

Latviassa oli vuosina 1925–1927 voimassa jyrkästi alkoholinvastainen laki, joka nosti viinan hintaa korkealle ja loi tarvetta viinan valmistamiselle ja salakuljetukselle. Latvialaiset osallistuivat myös Saksasta ja muualta Keski-Euroopasta tuodun pirtun salakuljetukseen Suomeen, vaikka Latvian saareton rannikko ei ollut sovelias salassa tehdylle pirtulastien uudelleenlastaamiselle. Latvian tulli ja rajavalvonta olivat vahvoja. Joka tapauksessa Suomen kieltolaki veti latvialaiset virolaisten vana-vedessä pirtun salakuljetukseen.

Kieltoilla ja sen seurauksilla niin Suomen kuin Vironkin historiassa tärkeä osa. Suomen silta varsinkin kulttuurialalla vahvistui 1930-luvulla. Vuonna 1937 solmittiin maiden välillä kulttuurisopimus, joka on voimassa edelleen.

Jaakko Blomberg, VTL

Hyperimperiumin globaalia ulkopoliittikkaa

Antero Holmila & Matti Roitto:

Rooseveltista Trumpiin. Yhdysvaltain ulkopoliittikka ja kriisit 1900-luvun alusta tähän päivään. Docendo 2018. 465 s. ISBN 978-952-291-519-1.

Lukiessani tätä Antero Holmilan ja Matti Roiton teosta Yhdysvaltain ulkopoliittikasta Taleban oli jälleen valloittamassa Afganistania itselleen. Länsimaisen median hämmästellessä Taleban täyttää Yhdysvaltain jättämää valtatyhjiötä, ilmentäen kaksikymmentä vuotta kestäneen miehityksen haavoittuvuutta ja suurvallan läsnäolon ja hallinnon legitimitettiin ontoutta. Onko Yhdys-